

La recepció de l'art africà en Occident

DR. Peri Klemm

Desembre de 2016

Resum

Dr. Peri Klemm, "The Reception of African Art in the West," in Smarthistory, December 20, 2016

La recepció de l'art africà en Occident

Quan els primers exploradors europeus van portar *souvenirs* dels seus viatges al continent africà, es van considerar com a curiositats, sense que tinguessin cap valor artístic. En canvi, aquests objectes es van convertir en part dels museus d'història natural, juntament amb les restes fossilitzades d'animals prehistòrics, flora i fauna, i objectes purament utilitaris. Es consideraven restes materials d'una cultura antiga. Ennuvolats pel marc del darwinisme social al segle XIX i altres creences que justificaven les jerarquies racials, els pobles d'ascendència africana, del Pacífic i els natius del continent americà es consideraven menys civilitzats, fins i tot menys humans, que els pobles o nacions occidentals. Les actituds sobre el seu art també van ser determinades per idees preconcebudes sobre la raça i, per tant, les seves creacions no es van classificar com a "Art" en sentit euroamericà.

No obstant això, a principis de la dècada de 1900, aquests mateixos objectes que inicialment es consideraven objectes antropològics, es van començar a exposar als museus i galeries d'art occidentals com a "Art". Els objectes no havien canviat, però hi va haver un canvi en les actituds i supòsits sobre el que constituïa una obra d'art.

Figura 1: *Les senyoretes del carrer d'Avinyó*, de Pablo Picasso (1907)

Des d'un punt de vista merament històric, podem identificar la història de la recepció de l'art africà per la cultura Occidental en quatre períodes. Al segle XVIII, els objectes o creacions de les cultures africanes, en particular de les cultures subsaharianes, podrien acabar en les prestatgeries d'un "gabinet de curiositats" o *Wunderkammer* (en alemany). L'artista, la cultura i la funció d'aquests objectes no solien registrar-se o considerar-se significatius o importants. Al segle XIX, moltes d'aquestes colleccions de gabinets de curiositats van ser donades primer als museus d'història natural, on es classificaven en nom de la ciència juntament amb la flora, fauna i restes esquelètics de la prehistòria. Al segle XX, algunes d'aquestes mateixes obres van ser exhibides en galeries d'art i museus. Amb el pas del temps, l'art africà ha estat motiu d'àmplies colleccions de museus d'art i, per tant, guanyant en popularitat i interès artístic.

Algunes de les hipòtesis sobre el que constitueix l'art són encara part del sistema estètic i filosòfic d'Occident. Per exemple, encara es considera la pintura, l'escultura i l'arquitectura com les "belles arts". Atès que moltes obres d'art africà tenien una funció específica, la mirada occidental no veïen en elles cap motiu per considerar-les *art*. Val la pena recordar, però, que el concepte d'"art" separat de la funció religiosa o política, és un desenvolupament relativament recent a Occident. Abans del segle XVIII, la majoria de les tradicions artístiques del món eren funcionals i estètiques, i es

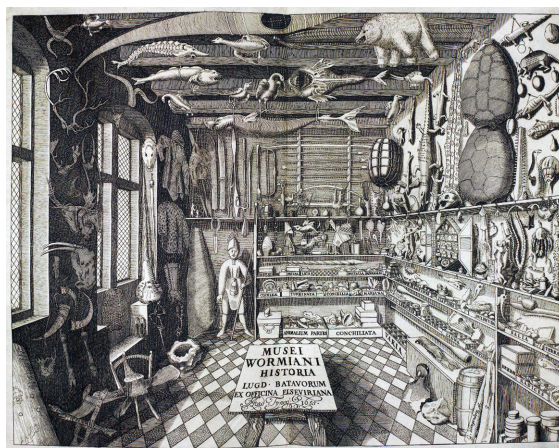

Figura 2: “Musei Wormiani Historia”, gabinet de curiositats d’Ole Worm.
Font: [Wikipedia](#)

pot argumentar que tot art té funcions socials i econòmiques. Els objectes que els artistes africans creen, tot i ser útils, encarnen les preferències estètiques i poden ser admirades per la seva forma, composició i invent.

Teories del segle XVIII

A l’Europa del segle XVIII (època de la Il·lustració), els filòsofs i crítics van construir una definició d’“art” en què l’objecte era únic, complex, insubstituïble, inspirat en el món natural, i amb l’excepció de l’arquitectura, no funcional. Per contra, l’art no occidental es veia com no únic, substituïble, abstracte i utilitari. Per tant, l’art no occidental no es considerava art.

Teories del segle XIX

Les nocions d’art del segle XIX van ser redefinides per les teories de l’evolució cultural. El darwinisme social es va utilitzar per donar suport a l’afirmació que totes les cultures van avançar al llarg d’una escala evolutiva. La cultura occidental va ser considerada com la més avançada i, per tant, inherentment superior. Les societats a l’Àfrica van ser considerades com més primitives, un estat d’ésser lluny de l’evolució pròpia de la societat occidental moderna. Franz Boas¹, el 1927, en el seu llibre *Art primitiu* demostra que l’evolucionisme cultural no és una teoria fundamentada i, per tant, irreal. Va argumentar que les societats contemporànies no es poden organitzar en una escala de “menys evolucionat” o “més avançat”. Tampoc pot considerar-se el seu art com “menys evolucionat” envers l’art

¹Franz Boas (Minden, Rin del Nord-Westfàlia, 1858 - Nova York, 1942) va ser un antropòleg i etnòleg estatunidenc d’origen jueu alemany.

Figura 3: Fotografia del museu Trocadero de París, principis del segle XX.
Font: [Maria Brito](#)

inspirat en l'antiguitat clàssica.

Figura 4: Comparativa entre fragment de l'obra *Les senyoretes del carrer d'Avinyó*, de Pablo Picasso (1907) i màscara africana

Relativisme cultural del segle XX i Pablo Picasso

Els antropòlegs i els historiadors de l'art es van adonar que les cultures no occidentals no havien de ser jutjades d'acord amb els valors i ideals Occidentals, fet que els va conduir a una reavaluació de la naturalesa del concepte d'art. No obstant això, van ser els artistes occidentals que formaven part de l'anomenada avantguarda artística (principis del segle XX) que van portar aquests objectes *exòtics* al camp de la imaginació popular com a obres d'art dignes de ser valorades estèticament. A la recerca d'una nova manera de representar la modernitat, artistes com **André Derain, Amedeo Modigliani i Pablo Picasso** es van dedicar a analitzar l'art no occidental com a inspiració estilística. Ho veiem a *Les senyoretes del carrer d'Avinyó*, de Pablo Picasso (1907). Les cares de les dones a la dreta del llenç s'han pintat com a màscares inspirades en les obres d'art africanes que Picasso va observar en el seu viatge al Museu Trocadero de París el 1907:

Només en aquest terrible museu amb màscares, nines fetes per les pells vermelles, maniquís polsosos. Les Demoiselles d'Avinyó hauria d'haver vingut a mi aquest mateix dia, però no en absolut a causa de les formes; perquè era la meva primera pintura exorcista, sí, absolutament! ... Les màscares no

eren com qualsevol altra escultura. No del tot. Eren coses màgiques. Però, per què no eren les peces egípcies o el Caldeu? No ens n'hem adonat. "Aquells eren coses primitives, no màgiques". Les peces negres eren mediadors. Estaven en contra de tot: contra esperits desconeguts i amenaçadors. Sempre vaig mirar els fetixes. Ho he entès; Jo també estic en contra de tot. Vaig comprendre el que els africans usaven per a la seva escultura. Per què esculpir així i no d'una altra manera? Després de tot, no eren cubistes! Atès que el cubisme no existia.

En el citat anterior, Picasso va reconèixer que els artistes africans i d'Oceania, el treball del qual va veure al museu Trocadero de París, s'utilitzava deliberadament l'abstracció. No es va preocupar en cercar el motiu pel qual aquells creadors van decidir-se per aquest estil abstracte, però l'adopta per perseguir els seus propis interessos expressius en la creació de les seves obres. Per als artistes avantguardistes contemporanis, l'art africà va proporcionar una porta oberta a l'abstracció com una estratègia per a la representació de la modernitat. La frase també ens diu que Picasso, com molts col·lectors occidentals, no sabia molt sobre la funció, la cultura o la història dels objectes africans i sembla haver-se centrat en les seves propietats purament formals. **Picasso, Piet Mondrian, Constantin Brancusi, Georges Braque** i altres modernistes van ajudar als espectadors occidentals a veure aquests objectes com a "art", però els significats culturals d'aquestes obres es van mantenir ocults. No obstant això, al llarg dels segles XIX i XX, els estudiosos van començar a qüestionar el Darwinisme social i buscar interpretacions pròpies de la cultura que els va crear sobre la forma i la funció d'aquestes creacions artístiques.

Actualment, molts artistes africans contemporanis estan influenciats per l'art africà basat en la tradició (vegeu, per exemple, **El Anatsui**). Les arts africanes van tenir un paper central en les seves comunitats, ja sigui per comunicar la reialesa, la sacralitat, les virtuts internes, els interessos estètics, la genealogia o altres inquietuds. Com l'historiador de l'art Robert Farris Thompson ha argumentat per als ioruba, l'art africà s'utilitza per fer que les coses passin, és eficaç i necessari per preparar i realitzar esdeveniments com els rituals, disfresses i transicions del cicle de la vida.